

PEAAEGU IDEAALNE KINGITUS ESTONIA MAJAS

Raamat

«Üks mõtet kandev maja»

2 köidet

Koostaja Arne Mikk

Estonia 2014

ALVAR LOOG

kriitik

Mullu oma sajandat sünnipäeva tähistanud Estonia teatri ja kontserdihoone ajaloost rääkiv koguteos «Üks mõtet kandev maja» on nii sisus kui ka vormis oma objekti ja pidupäeva vääriline.

Kaheksa aastat tagasi, kui möödus sada aastat kutselise Estonia teatri sünnist, valmis Arne Mikk raamatut, mis kõik oma sügavusega üksteist täiendasid. Mullu sügisel suurejoonelise festivaliga tähistatud Estonia teatri ja kontserdihoone sajanda sünnipäeva kiiluvees ilmus nüüd tagantjärele kõigest üks, ent see eest eriti mastaapne koguteos, pealkirjaks «Üks mõtet kandev maja». Õigupoolest koosneb see kahest kassetiks koondatud köitest, kokku ligemale 500 lehekülge, kaaluga 2,7 kilo.

Vormiliselt võib värsket trükist pidada eelmise ümmarguse tähtpäeva puhul ilmunud kolme samateemalise teose õnnestunud sümbioosiks. Sarnaselt raamatuga «Ballett sajandivanuses Estonias» (koostajad Aime Leis ja Ülle Ulla, 2006) on see suure albumi formaadis ning palendatud arvukate ja kohati terveid lehekülgi täitvate piltidega. Korraates paljuski teose «Estonia esimene sajand» (koostaja Vilma

Paalma, 2007) ülesehitust, annab «Üks mõtet kandev maja» oma sõnalises sisus kümneaastateks perioodideks koondatult žanrite kaupa ülevaate Estonia majas toimunud teatritegevusest. Ühtlasi pakub uus koguteos Heino Pedusaare raamatu «Kive Estonia alusmüürist» (2006) stiilis lühiportreesid paljudest selles majas tegutsenud loomeinimestest.

12 autori osalusel valminud «Üks mõtet kandev maja» on jagatud kaheks mahult ebaproportsionaalseks köiteks, millest esimene («Mõttest majani») käsitleb hoone arhitektuuri, ehitamist ning hilisemaid ümberehitamisi, ning teine, mis kannab alapealkirja «Sada aastat Estoniat», püüab hõlmata sajandi jooksul majas aset leidnud tähtsamaid ja huviväärsemaid sündmusi. Uue raamatu teeb eripäraseks eelkõige asjaolu, et lisaks teatritegemistele on seekord vaatluse alla võetud ka maja kontserdisaali poolel toimunu; kultuurisündmuste kõrval leiavad kajastamist ka hoones aset leidnud poliitilist ning sportlikku laadi üritused, aga ka mitmed matused ja vastuvõttud.

Toimetaja Tiina Mattisen on teinud eri autorite tekstide üheks tervikuks koondades väga head tööd – kogu teos jätab nii sisus kui ka vormis ühtlase ja väljapeetud mulje. Kerged proportsioonikõikumised ning kordused on sellise formaadi ja mahu juures paratamatud, ent Mattisenil on õnnestunud hoiduda panoraamsmaid ajaloolisi käsitlusi alaliselt kimbutavast suundumusest, et võrdelises seoses lähedusega tänapäevale muutuvad perioodid esituses detailirohkemaks ning ka pikemaks.

Raamatu tekst on tihe, kohati peaaegu entsüklopeedi-

ne – tegijad on tajunud trükipinna hinda. See tõttu on nende kaante vahele suudetud suruda hämmastavalt suur hulk sõna- ja pildimaaterjali.

Minu ainus tõsisem etteheide puudutab asjaolu, et see on oma sisus natuke liialt teatrimaja poole kaldu – Estonia kontserdihoone poolel toimunud kajastatakse hoopis ebaühtlasemalt ning põgusamalt. Samuti torkas silma, et täiesti on raamatust puudu ülevaade Estonia balletist aastatel 1943–62, ka sama ajavahemiku ooperi- ja operetilavastustest on kirjutatud põgusalt ning ilma suuremat plaani sisse toomata. Eraldi käsitlemist väärnuks kindlasti ka Estonia teatri varajasem algupärane eesti ooper, operett ja ballett, samuti viimaste kümnendite lastelavastused.

Teosele lisavad värvi lühipeatükid majaga seotud isikutest, kunstikollektiividest, sündmustest ja üksikutest teostest. Teiste samaladsete teemade hulgas võinuks käsitlemist leida ka vabariigiaegsed ballid, peastroikaajajärgsed missivõistlused, teatrisaali laemaal, kunagine suveaed ning praegune talveaed ja pööningusaal (koos sealsete teatri- ja kontserditegevusega), lavastusest kindlasti Helmi Tohvelmani «Kalevipoeg».

«Üks mõtet kandev maja» on nii sisus kui ka vormis oma objekti ja pidupäeva vääriline.

ning helire...
(kelle isiku...
nud juhata...
Estonia tea...
tide juurde)

Väikene...
Šostakovitš...
oleksin väg...
lugeda ka I...
Prokofjevi,
Mstislav Ro...
sinemistest...
matus mille...
misväärilise...
lo Menotti l...
trupiga ann...
tav ühispiit...
gamaadest...
toallkiri jät...
see on teht...
mitte. Oma...
ja järellugu...
manimede l...
Korjuse üles...
lavadel, kui...
kõneks ei võ...

IDEAALNE ESTONIA MAJALE

ne – tegijad on tajunud trükipinna hinda. See tõttu on nende kaante vahele suudetud suruda hämmastavalt suur hulk sõna- ja pildimaterjali.

Minu ainus tõsisem etteheide puudutab asjaolu, et see on oma sisus natuke liialt teatrimeja poole kaldu – Estonia kontserdihoo- ne poolel toimunud kajastatakse hoopis ebaühtlasemalt ning põgusamalt. Samuti torkas silma, et täiesti on raamatust puudu ülevaade Estonia balletist aastatel 1943–62, ka sama ajavahemiku ooperi- ja operetilavastustest on kirjutatud põgusalt ning ilma suuremat plaani sisse toomata. Eraldi käsitlemist väärinuks kindlasti ka Estonia teatri varajasem algupärane eesti ooper, operett ja ballett, samuti viimaste kümnendite lastelavastused.

Teosele lisavad värvi lühipeatükid majaga seotud isikutest, kunstikollektiividest, sündmustest ja üksikutest teostest. Teiste samalaadsete teemade hulgas võinuks käsitlemist leida ka vabariigiaegsed ballid, pe-restroikaajajärgsed missivõistlused, teatrisaali laemaal, kunagine suveaed ning praegune talveaed ja pööningusaal (koos sealsete teatri- ja kontserditegevusega), lavastusest kindlasti Helmi Tohvelmani «Kalevipoeg».

«Üks mõtet kandev maja» on nii sisus kui ka vormis oma objekti ja pidupäeva vääriline.

Eraldi peatükiks kirjutatud isikuportree on raamatus pälvinud mitmed näitlejad, solistid, lavastajad ja dirigendid. Ideaalis oleks võinud nende hulka kuuluda ka paar kunstnikku (nt Aleksander Tuurand ja Natalie Mei) ja 40 aastat teatri orkestris kontsertmeistrina töötanud viiuldaja Hugo Schüts. Hilisemast ajast väärinuks Estonia teatrimeja vaimsuse kandjate- na eraldi väljatoomist Arne Mikk (kes oli ka kõnealuse raamatu idee algataja, koostaja ja üks kaasautoritest)

ning helirestauraator Jüri Kruus (kelle isikuga seoses oleks saanud juhatada lugeja kümnete Estonia teatriga seotud heliplaatide juurde).

Väikene peatükk on Dmitri Šostakovitši visiitidest, kuid ise oleksin väga soovinud pikemalt lugeda ka Igor Stravinski, Sergei Prokofjevi, David Oistrahhi ja Mstislav Rostropovitši külalisesinemistest, viimast polnud raamatus millegipärast üldse mainimisevääriliseks peetud. Gian Carlo Menotti kontaktidest Estonia trupiga annab teoses aimu huvitav ühispilt, kuid tekstis selle tagamaadest ei räägita ning ka fotoallkiri jätab saladuseks, kas see on tehtud Estonia majas või mitte. Omamoodi huvitav eel- ja järelugu on eesti soost maailmanimedega Ella Ilbaku ja Miliza Korjuse ülesastumistel Estonia lavadel, kuid paraku raamat neid kõneks ei võta.

Estonia maja projekteerimisest ja ehitamisest rääkiv köide on huvitav ja sisaldab eelkõige varem trükkis avaldamata projektikavandite kujul palju väär- tuslikku, kuid jääb kokkuvõttes liiga õhukeseks ja hõredaks. Eriti kui võrrelda seda 1938. aastal ilmunud teosega «Estonia» teatri- ja kontserthoone ajalugu», mida uues raamatus isegi mitte ei mainita.

Peeter Lauritsal ja Madis Katzil on teose kujunduses õnnestunud ühendada albumi formaat stiilselt ja veenvalt faktitiheda teatmeteose omaga. Tulemus mõjub ühtaegu õhuliselt ja pidulikult.

Mõnevõrra ebaõnnestunuks loen nii raamatu kaanekujundust kui ka pealkirja. Mulluse «Tannhäuseri» esietenduse publiku asemel võinuks kaanel olla maja pilt, kus teatri- ja kontserdihoo- ne mõlemad peal. Kõnealune foto «Tannhäuseri» publikust on teoses trükkimist leidnud kokku 6 (kuuel!) korral. Minu meelest piisanuks kummagi kõite sisekaantest ning ka seal võinuks võrdsuse printsibi kohaselt olla teisel pool vaade kontserdisaali publikule.

Raamatu pealkiri on sellise koguteose jaoks sobimatult esiseitlik ning ebaisikuline – hooned, kes võiksid olla tituleeritud «mõtet kandevaks majaks», on Eestis kümneid, kui mitte sadu. Ise oleksin pealkirjaks pannud midagi ebaoriginaalsemat, ent samas konkreetsemat ja informatiivsemat.

Kahju, et teosel pole isikunimedega ja teoste registrit. Väga hästi sobinuks raamatu lõpu tuumakamate teemakohaste käsitluste bibliograafia. Kuid nagu peaaegu kõik eespool mainitud pisipuudused, johtub ka see raamatu mahuformaadi paratamatust piiratusest, mis sundis autoreid ja toimetajat valusaid valikuid tegema. Praegusel kujul on «Üks mõtet kandev maja» nii sisus kui ka vormis oma objekti ja pidupäeva vääriline, ideaalilähedane kinditus Estonia majale ning tema sõpradele.